

V AB בלוח האוגריתי לשלום בלוח האוגריתי V AB

מאת מ.ד.א. קאסוטו

בימים אלה, ימי תקווה לשלום אמת וצדק, שעוד לא האיר על העולם, אף-על-פי שרעם התותחים כבר חדל מלהישמע, יורשה-נא לי להגיש לפני חברי היקר והנכבד, פרופ' ל. א. מאיר, לעדות ידידותי והוקרתי בהזדמנות יובל החמישים שלו, את פירושי על דברי שלום קדומים שנכתבו לפני אלפי שנים ועדיין נשמעים כאקטואליים. הם הם דברי הזמנה לשלום שלפי הלוח האוגריתי V AB, חלק ג', שלח בעל לענת אחותו אחר מלחמה קשה ונוראה.

את הפירוש הזה הצעתי לפני תלמידי באוניברסיטה העברית שבירושלים ביום 15 פברואר 1943, באחד השיעורים של הקורס שהקדשתי בשנת הלימודים תש"ג לביאור הלוח V AB. אחר-כך, נדפס מאמרו של א. גיטצי (1) על פתיחת דבריו של בעל (שו' 11b—14), שבו התקרב המחבר לפירוש שלי, אבל ברוב הדברים עדיין דעתו שונה מדעתי. אני מוטר כאן את פירושי לא רק על ארבעת החרוזים, שכבר הציג גיטצי את פירושו עליהם, אלא גם על שלושת החרוזים שלאחריהם (שו' 15—17a).

וזה הטכסט (V AB, C, 11b—17a):

- קריי בארן (12) מלחמת
- שת בעפרת דדים
- (13) סך שלם לכבד ארן
- (14) ארב דד לכבד שרם
- (15) חשך עצך עבצך (16) עמי
- פענך תלסמן עמי
- (17) תותח אשךך דם

11. קריי.— גיטצי לא קבע בדיוק את הוראתו של שורש זה. הוא הושב very probable שמשמעו יהיה 'remove' or similar. אני פירשתי על סמך השורש הערבי قری אסוף, קבץ (וכך פירשתי גם ותקרי בחלק ב' של אותו הלוח V AB, שו' 4). הכוונה כאן: תאספי אליך, כלומר תשיבי אחור, תסיימי ותכלי, כמו: וזכבים אספו נגהם (2); והשווה בעניין דומה לענייננו: הוי חרב לה' עד אנה לא תשקטי, האספי אל תערך, הרגעי ודמי (3). בנוגע לצורה הדקדוקית של המלה, אולי צודק גיטצי, הרואה בה מקור מוחלט של פעל.

12. שת.— אם קריי הוא מקור מוחלט, גם שת המקביל לו צריך להיות מקור מוחלט

(1) ר' A. Goetze, *Peace on Earth*, BASOR No. 93 (Februar 1944), pp. 17-20.

(2) ר' יואל ב', י.

(3) ר' ירמ' מ"ו, ו'; ועל' גם תהל' מ"ו, י'; משבית מלחמות עד קצה הארץ.

(גיטצי מבין אותו כציווי). וכן שת הבא כמה פעמים בקטעי המאמר האוגריתי על ריפוא הסוסים⁴, בתקבולת פ־י צ ק, שהוא בוודאי מקור מוחלט⁵.)

בעפרת⁶. — לפי גיטצי פירוש הביטוי שת בעפרת הוא השלך לעפר, השלך הלאה (do away with...). כנראה אין פירוש זה נכון. כבר הוכחתי⁷, שהמלים ארץ ו־עפר מהוות זוג קבוע של נרדפים גם במסורת הספרותית האוגריתית וגם במסורת הספרותית המקראית, ורגילות לבוא בתקבולת, אחת בחרוז אחד ואחת בחרוז המקביל. הבאתי שם שלושה־עשרה דוגמאות מספרי המקרא וארבע דוגמאות (ועוד כמה חזרות) מכתבי אוגרית. לפיכך, אין המלה בעפרת כאן אלא תקבולת פ־ב ארץ⁸), באותה ההוראה עצמה של המלה המקבילה. על הרוב גם בעברית וגם באוגריתית בא כתקבולת פ־ארץ אבי ובעפר קם אַחַך¹⁰), אבל פעם אחת בא גם במקרא הריבוי הפיזי עפרות, כמו בפסוק אוגריתי זה: עד לא עשה ארץ וחוצות, וראש עפרת תבל¹¹). ועוד השווה, בקשר לפועל שית, ושית על עפר בצד¹²).

דדים. — היחיד צריך להיות דדי (השווה ברכי בלוח AB I*, א, 16, ו־נעמי שם, ו', 6, 28—29, ו־I AB, א', 19). ההוראה היא: אהבה, אחווה, בניגוד למלחמה. השוה: עת לאהב ועת לשנא. עת מלחמה ועת שלום¹³). גיטצי רואה במלה זו נעימה של גנאי, ומתרגם את החרוז: do away with passion! לפי דעתי יש כאן תקבולת ברורה לחרוז הקודם: אָסוּף מִלַּחְמָה מִן הָאָרֶץ, שות בעפר אהבה!

13. סך. — ציווי מן השורש נסך. גם במקרא באות צורות ציווי כהמשך למקור מוחלט: נצור מצורה, צפה דרך חזק מתנים, אמץ כח מאד¹⁴). הוראת הפועל אינה מלשון הסך נסכים, כמו שפירש גיטצי (pour out), אלא מלשון: ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי¹⁵), כלומר: הציב, העמיד.

פ כבד ארץ. — לפי שיטתו מתרגם גיטצי — over the earth. לדעתי אין כאן אלא ההוראה הרגילה של כבד: בקרב הארץ. והוא הדין במלים המקבילות שבשור'¹⁴.

14. ארב דד. — גיטצי נוטה לראות במלה ארב שם־עצם בסמיכות, ומפרש אותה על סמך הפועל הערבי أَرَبَ בהוראה של מחשבה והתבוננות, ואת הביטוי ארב דד הוא מתרגם: loving consideration. נדמה לי יותר שיש לראות במלה

(4) ר' Syria XV (1934), pp. 35 sqq.

(5) עי' על זה בדיקדוקו של גורדון, עמ' 57, סי' 24.

(6) במקומות המקבילים (VAB, ח"ד, 53, 76) בא כחילוף נוסחה: בעפרם.

(7) ר' תרביץ י"ד (תש"ג), ע' 1—2.

(8) גיטצי כותב כאן לארץ, ומביא את הצורה בארץ כחילוף נוסחה, אבל אצל וירולו

נמצא בארץ גם כאן; והעניין אחד.

(9) ר' ישע' ל"ד, ז'.

(10) ר' IV AB ב', שו' 24—25.

(11) ר' משלי ח', כ"ו.

(12) ר' איוב כ"ב, כ"ד.

(13) ר' קהלת ג', ח'.

(14) ר' נחום ב', ב'.

(15) ר' תהל' ב', ו'.

ארב ציווי של פועל רבי בבניין הגורם (אפעל): הרבי. — המלה דד כמובן פירושה אהבה.

15. חשך. — פירושוהו כשם-עצם, חש, עם הכינוי הסופי—ך. לפי דעתי יש כאן ציווי מן השורש חשך; והשווה: חושך שבטו שונא בנו 16).

עצך. — המטה שלך (הנזכר למעלה בתיאור המלחמה, ח"ב, שו" 15), העשוי עץ. עבצך. — בערבית *عص* (מיטאתיוה כמו בעברית כבש—כשב) = חרב.

16. עמי הראשון. — ציווי של פועל עמי; כמו שתי משורש שתי בלוח II AB, ד', 35. ההוראה העיקרית של השורש הערבי *ع* הריהי כנראה כסה; וכאן מדובר על כיסוי החרב, כלומר על אסיפתה אל תערה. השווה את לשון הכתוב המובא למעלה 17, וכן: וישב חרבו אל נדנה¹⁸.

תלסמן. — כבר פירושוהו על סמך השורש האכדי *lasâmu* רוץ. עמי השני. — כלומר עמי בהוראת אלי, כרגיל באוגריתית. אולי יש כאן מעין משחק מלים עם המלה עמי שבחרו הקודם.

17. תותח. — השורש הערבי *وحى* משמש, בין יתר הוראותיו, גם בהוראת מהר, הדרך במהירות, וכן כאן, בתקבולת ל-תלסמן. הבניין הוא (א) פתעל. אשדך. — כבר פירושוהו על סמך השם האכדי *ishdu* רגל.

דם. — לא מלשון דם, כמו שרגילים לפרש, אלא מלשון דא, עם הכינוי הסופי של הגוף הראשון, שבאקוסטיב אינו בא לידי ביטוי בכתיב.

לפי כל האמור למעלה, כך יש לתרגם את הטקסט:

אָסוּף מִלְחָמָה מִן הָאָרֶץ,

שׁוֹת בְּעֶפְרַי אֶתְהָה!

נִשְׁכֵי שְׁלוֹם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ,

הָרָבִי אֶתְהָה בְּקֶרֶב שְׂדוֹת.

חֲשָׁכִי עֲצֵה, חֲרָבְךָ הַשִּׁיבִי,

תִּרְצְנָה פְּעֻמְךָ אֵלַי.

תִּמְהַרְנָה רַגְלֶיךָ לְמַעֲוֵנִי.

16) ר' משלי י"ג, כ"ד.

17) ירמ' מ"ז, ו'.

18) ר' דבהי"א כ"א, כ"ז.